

реформ. URL: <https://rpr.org.ua/news/viyna-na-donbasi-koruptsiia-ta-bidnist-ie-holovnymy-problemamy-ukrainy-sotsdoslidzhennia/>.

4. Виховання доброчесності та боротьба з корупцією в оборонному секторі: збірник прикладів (компендіум) позитивного досвіду. Женевський Центр демократичного контролю над збройними силами, 2010, 383 с.

5. Індекс сприйняття корупції – 2021. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/>.

Граб Андрій Володимирович,
аспірант кафедри кримінально-правової
політики та кримінального права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ЗБАГАЧЕННЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Встановлення кримінальної відповідальності за незаконне збагачення вважається одним із дієвих засобів протидії корупційним правопорушенням. Внаслідок численних пошуків оптимальної форми вираження відповідної кримінально-правової заборони законодавець закріпив її в ст. 368-5 Кримінального кодексу України (далі – КК). При цьому умови, в яких діє ця стаття, постійно змінюються і їх неможливо не враховувати. Так, відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженого Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-ІХ «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні», було введено воєнний стан по всій території країни. Через це застосовування ст. 368-5 КК може супроводжуватись додатковими складнощами. Про що йдеться?

Воєнний стан суттєво вплинув на обов'язок суб'єктів декларування подавати декларації. Електронне декларування розцінюється як один із важливих інструментів запобігання корупції у публічному секторі. Його також характеризують як «антикорупційне декларування», засноване на сукупності усіх форм юридичного закріплення й організаційного забезпечення загальнообов'язкових правил поведінки у сукупності їх взаємозв'язків, через які об'єктивуються приписи, що визначають спосіб перевірки доброчесності уповноважених осіб шляхом виконання обов'язку з декларування [1, с. 51]. Нагадаю, що

антикорупційне декларування в Україні було запроваджено у 2016 році відповідно до розділу VII «Фінансовий контроль» Закону України від 14 жовтня 2014 р. «Про запобігання корупції». Згідно зі ст. 45 цього Закону особи, зазначені у пункті 1, підпунктах «а», «в» і «г» пункту 2 частини першої статті 3 Закону «Про запобігання корупції», зобов'язані щорічно до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (далі – декларація), за минулий рік за встановленою формою. НАЗК відповідно до п. 1 ст. 4 та п. 1 ст. 51³ згаданого Закону є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику. До його повноважень з-поміж іншого належить проведення повної перевірки декларації, яка полягає у з'ясуванні достовірності задекларованих відомостей, точності оцінки задекларованих активів, перевірки наявності конфлікту інтересів та ознак незаконного збагачення чи необґрунтованості активів та яка може здійснюватись у період здійснення суб'єктом декларування діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, а також протягом трьох років після припинення такої діяльності [2].

Однак відповідно до Закону України від 3 березня 2022 р. «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни», а також Закону України від 8 липня 2022 р. «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану» фізичні особи подають документи, подання яких вимагається відповідно до норм чинного законодавства в документальній та/або електронній формі, протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період обов'язку подати документи. Окрім цього, у період дії воєнного стану або стану війни будь-які перевірки щодо своєчасності та повноти подання будь-яких звітів чи документів звітного характеру уповноваженими органами не здійснюються. Вказані зміни до порядку декларування публічних службових осіб є зрозумілими, враховуючи всі складнощі і ризики воєнного часу, але, попри це, фактично НАЗК не здійснює частину повноважень, наданих йому відповідно до ст. 11 Закону України «Про запобігання корупції», а саме ті повноваження, що

стосуються контролю та перевірки декларацій суб'єктів декларування, зберігання та оприлюднення таких декларацій, проведення моніторингу способу життя суб'єктів декларування. Для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, це може слугувати додатковим стимулом для незаконного набуття активів під час воєнного стану. Тим більше, що останній може тривати не один рік.

Показовим у цьому сенсі прикладом, коли встановлена різниця між раніше задекларованими активами і виявленими коштами сприяє викриттю незаконного збагачення, слугує така подія. Нещодавно Офіс Генерального прокурора (далі – ОГП) відкрив кримінальне провадження щодо можливого незаконного збагачення народного депутата України, дружина якого перемістила через митний кордон України грошові кошти на суму понад 17 млн. грн. За результатами перевірки НАЗК встановлено, що згідно з декларацією за 2020 рік сукупний задекларований розмір грошових коштів, які належать родині вказаного народного депутата України, не збігаються з офіційно задекларованими раніше грошовими коштами та заощадженнями, вивезеними за кордон його дружиною, більше ніж на 8 мільйонів гривень, а це перевищує поріг, встановлений для настання кримінальної відповідальності за незаконне збагачення у 6500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Зібраний матеріал НАЗК передало до ОГП, на підставі якого той зареєстрував кримінальне провадження за ст. 368-5 КК і доручив проведення досудового розслідування кримінального провадження детективам Національного антикорупційного бюро України [3].

Видається, що за аналогічних умов в майбутньому НАЗК вже не зможе здійснити повну перевірку декларацій, оскільки суб'єкти декларування звільнені від обов'язку подавати декларації під час воєнного стану. Останні подані щорічні декларації стосуються 2020-ого року, а за новітній період НАЗК доведеться шукати інші дієві шляхи перевірки отриманих законних доходів посадовців на співмірність із виявленими у ними сумами грошових коштів. Тому і не дивно, що керівництво НАЗК виступає за якнайшвидше відновлення електронного декларування та супутніх йому заходів фінансового контролю з урахуванням усіх ризиків, викликаних війною [4]. Також до Верховної Ради України вже надійшов проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України з метою виконання вимог Європейської комісії щодо набуття Україною статусу члена Європейського союзу»

(реєстр. №8071 від 23 вересня 2022 р), який з-поміж іншого передбачає подання особами, які у 2022 р. не подали декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та/або повідомлення про суттєві зміни у майновому стані, таких декларацій та повідомлень не пізніше 60 календарних днів з дня набрання чинності вказаним законопроектом [5].

Таким чином, описана ситуація з декларуванням (а точніше недекларуванням) публічних службових осіб аж ніяк не сприяє протидії незаконному збагаченню, через що вимагає оперативних законодавчих змін.

Список використаних джерел

1. Рева Ю. О. Антикорупційне декларування: теорія, правове регулювання, практика: дис. ... д-ра філософії: 081 «Право». Одеса, 2020. 228 с.

2. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

3. НАЗК виявило ознаки незаконного збагачення щодо народного депутата, дружина якого вивезла під час війни за кордон понад 500 тис. дол. США: ОГП відкрив кримінальне провадження. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/nazk-vyyavylo-oznaky-nezakonnogo-zbagachennya-shhodo-narodnogo-deputata-druzhyna-yakogo-vyvezla-pid-chas-vijny-za-kordon-ponad-500-tys-dol-ssha-ogp-vidkryv-kryminalne-provazhennya/>.

4. Відновлення електронного декларування, фінансовий контроль і конфлікт інтересів: НАЗК провело друге громадське обговорення проекту Державної антикорупційної програми. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/vidnovlennya-elektronного-deklaruvannya-finansoviy-kontrol-i-konflikt-interesiv-nazk-provelo-druge-gromadske-obgovorennya-proektu-derzhavnoyi-antykoruptsij-noyi-programy/>.

5. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України з метою виконання вимог Європейської комісії щодо набуття Україною статусу члена Європейського союзу» (реєстр. № 8071 від 23.09.2022). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1485281>.